HALIUZWI

Jarida la NEMC

BARAZA LA TAIFA LA HIFADHI NA USIMAMIZI WA MAZINGIRA (NEMC)

ISBN 0856 - 6933 | TOLEO NA. 010 | JANUARI - MACHI, 2023

NEMC YAKUTANA NA WAAGIZA MAFUTA NJE YA NCHI

Ndani:

- NEMC YASHIRIKI KAMPENI YA SOMA NA MTI SHULE YA MSINGI YA WATOTO WENYE MAHITAJI MAALUMU
- MAKALA: FAHAMU KUHUSU ADA NA TOZO ZA MAZINGIRA
- MAKALA: TAKA NI FURSA KIUCHUMI

@nemctanzania NemcTVTanzania

#MazingiraYetuUhaiWetu

www.nemc.or.tz

YALIYOMO

03 NEMC KUKUTANA NA WANAOAGIZA MAFUTA NJE YA NCHI

04 **MAKALA:** FAHAMU KUHUSU ADA NA TOZO ZA MAZINGIRA

05 NEMC YASAINI MKATABA NA KITUO CHA SAYANSI NA MAZINGIRA KUTOKA INDIA

07 **MAKALA:** JANGA LA TAKA ZA KIELEKTRONIKI FURSA YA KIBIASHARA

08 **MAKALA:** UMUHIMU WA UTUNZAJI NA UHIFADHI WA MAZINGIRA

11 NEMC YASHIRIKI KAMPENI YA SOMA NA MTI SHULE YA MSINGI YA WATOTO WENYE MAHITAJI MAALUMU

12 **MAKALA:** NEMC YATEKELEZA MRADI WA USIMAMIZI ENDELEVU WA MADAKIO YA MAJI

13 **MAKALA:** UTUNZAJI NA UHIFADHI WA MAZINGIRA KATIKA UCHIMBAJI WA MADINI

15 **MAKALA:** TAKA NI FURSA KIUCHUMI

17 **MAKALA:** KUSHAMIRI KWA VITUO VYA MAFUTA MAENEO YASIYO RASMI, NANI ALAUMIWE?

18 **MAKALA:** UWEKEZAJI WA MIRADI BILA KUZINGATIA TATHMINI YA ATHARI KWA MAZINGIRA NI HATARI

19 **MAKALA:** NEMC INAVYOHUSIKA KATIKA USIMAMIZI WA TAKA HATARISHI

20 **MAKALA:** WAOKOTA TAKA MAZINGIRA YA KAZI NA HALI HATARISHI YA KUPATA MAGONJWA

22 KAULI YA MAZINGIRA: **KATUNI**

UTANGULIZI

BARAZA LA TAIFA LA HIFADHI NA USIMAMIZI WA MAZINGIRA (NEMC)

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) lilianzishwa kwa Sheria ya Taifa ya Usimamizi wa Mazingira Na. 19 ya mwaka 1983 kama chombo cha kuishauri serikali juu ya masuala ya utunzaji endelevu wa Mazingira. Baraza lilianza kazi rasmi mwaka 1986. Sheria hiyo Na. 19 ya mwaka 1983 ilifutwa mwaka 2004 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira Na. 20 ya mwaka 2004 (Sura 191) ambayo ilianzisha Baraza kwa mara nyingine.

Tangu kuanzishwa kwake, Baraza limekuwa likisimamia na kutoa ushauri kwa Serikali kuhusu suala zima la hifadhi ya mazingira na maendeleo endelevu nchini. Kwa mujibu wa kifungu cha 17 cha Sheria hiyo, madhumuni na sababu za kuanzisha Baraza hili ni kuratibu utekelezaji wa Sera na Sheria ya Mazingira katika nyanja kuu nne ikiwa ni pamoja na:-

1. Kutekeleza shughuli za uzingatiaji na utekelezaji (enforcement and compliance) wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira;
2. Kusimamia mchakato wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira (TAM) (Kuratibu, kufanya mapitio ya ripoti za TAM kutoka kwa wenye miradi na kufuatilia utekelezaji wake);
3. Kufanya tafiti za mazingira; na
4. Kuwezesha ushiriki wa umma katika kufanya uamuzi unaohusu mazingira na kusimamia kwa ujumla na kuratibu masuala yote yanayohusu mazingira kwa mujibu wa Sheria ya Usimamizi wa Mazingira na Sheria nyingine zozote zilizoandikwa.

BODI YA UHARIRI:

Mwenyekiti:
Dkt. Menan Jangu

Mhariri Mkuu:
Irene John

Wachangiaji:
Monica Sapanjo
Dalia Charles
Rose Mtui
Martha Kawishe
Pendo Kundya
Neema Mdimi
Hilda F. Mwakasungura

Msanifu Michoro:
Blasius Haule

NEMC YAKUTANA NA WAAGIZA MAFUTA NJE YA NCHI

Wajumbe wa Bodi na Menejimenti ya Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) walipotembelea katika eneo la upanuzi wa Bandari ya Jijini Dar es Salaam.

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) lakutana na waagizaji wa mafuta pamoja na wanaopokea mafuta kwenye matenki bandarini kutoka nje ya Nchi kwa lengo la kujadili jinsi wanavyoweza kuboresha miundombinu ambayo ni chanzo cha uchafuzi wa mazingira kwenye bahari.

Akiwa katika mkutano huo, Mkurugenzi Mkuu wa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) Dkt.Samuel Gwamaka amesema lengo ni kukutana pamoja kama wadau wa Mazingira na kujadili namna sahihi ya kukabiliana na changamoto za Kimazingira zilizoripotiwa na uongozi wa Bandari kubwa ikiwa ya uchakavu wa mabomba ya kupokelea mafuta yanayomilikiwa na watu binafsi.

Dkt. Gwamaka amesema "Mara nyingi tumekuwa tukiwasiliana na wawekezaji wengi katika eneo hili ambapo unakuta mafuta yanatapakaa baharini sababu kubwa ikiwa ni ubovu wa miundombinu ya mabomba ya kupokea mafuta kwenye meli hivyo tukikaa nao tutazungumza kuona ni namna gani wanaweza kuboresha miundombinu hii kusiweze kuleta athari zozote za kimazingira". Amesema Dkt. Gwamaka

Naye Mkurugenzi wa Mazingira kutoka Ofisi ya Makamu wa Rais Dkt. Andrew Komba amesema miradi mingi ambayo wameiona kwenye bandari hiyo kwa namna moja ama nyingine ina muingiliano mkubwa na sekta zingine hivyo wanashauri Mamlaka ya Bandari ikafanye Tathmini ya Kimkakati ya Mazingira ili sekta zote zinazoonekana zinashabihiana na shughuli zinazoendelea bandarini ziweze kushirikishwa ili tuone namna gani kwa pamoja tunaweza kwenda mbele.

Kwa upande wake Mkurugenzi Mkuu wa Bandari ya Dar es Salaam, Bw. Mrisho Mrisho amesema wamekuwa wakifanya shughuli zao bila uchafuzi wa kimazingira kutokana na maelekezo na ushauri kutoka NEMC hasa kwenye masuala mazima ya ufanyaji wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira katika miradi.

Pamoja na hayo amewapongeza NEMC kwa kutoa ushirikiano wa kutosha kwenye kuhakikisha miradi ambayo inatekelezwa na bandari inaenda sambamba na utunzaji wa mazingira hivyo, wapo tayari kuendelea kupokea ushauri wowote wanaopewa wenye lengo la kuhifadhi mazingira.

FAHAMU KUHUSU ADA NA TOZO ZA MAZINGIRA

Hakikisha unalipa ada na tozo za Mazingira na upewe risiti

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) limeendelea kusimamia utekelezaji wa Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 na Kanuni zake ikiwa ni pamoja na Kanuni ya Ada na Tozo za Mazingira ya 2021. Wadau mbalimbali wa Mazingira wameelimishwa kuhusu wajibu wa kuhifadhi na kutunza mazingira ikiwa ni pamoja na kulipa ada na tozo za mazingira. Zoezi la uelimishaji limehusisha Ofisi zote za Baraza ikiwa ni pamoja na Makao Makuu na Ofisi za Kanda tisa (9).

Ikumbukwe kuwa Baraza linajiendesha katika kusimamia majukumu yake ya Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira kwa kutumia fedha zitokanazo na Ada na Tozo mbalimbali za Mazingira. Hii ikiwa ni kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira ya Mwaka 2004. Tozo zitumikazo kwa sasa zimeainishwa katika Kanuni ya Ada na Tozo za Mazingira ya mwaka 2021 katika toleo la Serikali namba 387 lililochapishwa tarehe 14/05/2021. Tozo hizo za Mazingira zinahusisha shughuli zote zinazoendelea na zinazotarajia kuanza kama ambavyo Kanuni imeanisha.

Ada na tozo ya mazingira maana yake ni kiwango cha pesa kinacholipwa au kinachotozwa na Baraza kwa ajili ya kuwezesha kufanya mapitio ya Tathmini za athari kwa Mazingira, na vilevile ufuatiliaji na uhakiki wa mazingira kama ilivyoainishwa katika sheria ya mazingira ya mwaka 2004. Ada hizi hulipwa na (miradi yote iliyoanishwa kwenye kanuni pamoja watalamu washauri wa mazingira) kila mwaka wa fedha wa Serikali. Tozo zimeainisha aina ya miradi na viwango vyake. Aidha, tozo zingine zinatozwa kutokana na kutozingatia viwango na kanuni za mazingira, pamoja na vibali maalumu vitolewavyo na Baraza.

Baraza limepewa jukumu na mamlaka kisheria kufuatilia na kuhakiki uzingatiaji wa viwango vya mazingira kwa miradi yote inayoanzishwa nchini. Katika kutekeleza jukumu na mamlaka hayo inategemeana na rasilimali watu na fedha. Mwanzoni Baraza lilitegemea sana ufadhili kutoka kwa wadau wa maendeleo na ruzuku kidogo kutoka Serikalini ili kutekeleza majukumu yake. Mwaka 2008, Bunge liliridhia kanuni za Ada na Tozo za Mazingira yenye kuainisha miradi yote inayochafua /kuharibu mazingira kulipa ada na Tozo za Mazingira kulingana na aina ya mradi. Kwa sasa mchakato huu unasimamiwa na Kanuni ya Tozo za Mazingira ya Mwaka 2021 (Environmental Management (Fees and Charges) Regulations, 2021)

Matakwa ya Kisheria Kuhusu Ada na Tozo

Viwango vya Tozo vimeainishwa kwa mujibu wa Sheria ya Mazingira Kifungu Na 230(2) (b) iliyotengeneza Kanuni ya Ada na Tozo ya mwaka 2021. Hii inahusisha Ada na Tozo za mwaka, Usajili wa Miradi, Gharama za mapitio ya miradi na faini (penalty). Aidha, Sehemu ya Sita ya Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 yenye Kifungu cha 81 hadi cha 103 inaelekeza kila shughuli ya maendeleo ifanyiwe Tathmini ya Athari kwa Mazingira na inatoa ufafanuzi wa hatua za kufuata. Vilevile Sheria imeainisha jukumu la mwekezaji la gharama za kulipia kwa ajili ya mapitio ya Taarifa za Tathmini ya Athari kwa Mazingira (TAM).

Kwa mara ya kwanza Kanuni ya Tozo ilianzishwa mwaka 2008 na ilianza kutumika mwaka wa fedha wa 2012/2013, lakini Kanuni hii ilifanyiwa marekebisho mwaka 2016, 2019 na 2021 ambayo inatumika mpaka sasa. Kanuni ya Mazingira (Ada na Tozo) ya 2021 (Environmental Management (Fees and Charges) Regulations 2021).

Baraza linafahamisha kuwa Kanuni za Tozo zimefanyiwa marejeo mara kadhaa tangu kanuni za tozo kuundwa mwaka 2008. Kanuni hizo zilifanyiwa mabadiliko mwaka 2016 na Mwaka 2018, Mwaka 2019 na Mwaka 2021 ikiwa ni katika mustakabali wa kutekeleza Mwongozo wa Serikali wa kuboresha Mazingira ya Uwekezaji nchini (Blue Print on Regulatory Reform to Improve Business Environment in Tanzania). Hata hivyo, Kanuni za Ada na Tozo za mwaka 2019 ziliboreshwa kufuatia mabadiliko yaliyofanyika kwenye Kanuni za Taka Hatarishi za Mwaka 2021. Viwango vilivyoainishwa kwenye Kanuni za Ada na Tozo zilitakiwa kuwiana na shughuli zinazofanyika kwenye usimamizi wa taka hatarishi ikiwa ni pamoja na ukusanyaji, usafirishaji na utunzaji.

Gharama za Tathimini ya Athari kwa Mazingira (TAM)

Baraza kwa nyakati tofauti

Inaendelea Uk. 06

NEMC YASAINI MKATABA NA KITUO CHA SAYANSI NA MAZINGIRA KUTOKA INDIA

Wajumbe kutoka NEMC wakiwa katika picha ya pamoja mara baada ya kusaini mkataba wa miaka mitatu wa ushirikiano na Taasisi inayojishughulisha na masuala ya kisayansi na kimazingira kutoka nchini India.

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) wamesaini mkataba wa miaka mitatu wa ushirikiano na Taasisi inayojishughulisha na masuala ya kisayansi na kimazingira kutoka nchini India *(Centre for Science and Environment, CSE)* ambapo ushirikiano huo utasaidia kufanya maboresho katika udhibiti wa taka ngumu.

Akizungumza na waandishi wa habari Januari 23, 2023 Jijini Dar es Salaam, Mkurugenzi Mkuu wa Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) Dkt. Samuel Gwamaka alisema NEMC pamoja na CSE wamekusudia kujengeana uwezo na uzoefu kwa pamoja na kufanya tafiti zinazohusiana na miji yetu katika ukusanyaji taka lakini vilevile kubadilishana uzoefu ambapo baadhi ya wataalamu wao wanaweza kupewa mafunzo.

Amesema nia ya Mkataba huo uwe wa miaka mitatu kuanzia sasa ingawa kuna uwezekano kuupeleka mbele zaidi. Lengo kubwa ni kuzijengea uwezo Mamlaka za Serikali za Mitaa hasa katika Majiji, Miji pamoja na Wilaya ndio maana wakurugenzi wameweza kushiriki kwenye mkutano huo. Hii ilikuwa ni kubadilishana mawazo na uzoefu ili baadae tuwe na mifumo ya kisasa kuhakikisha taka ngumu zinazozalishwa ziwezwe kutengwa na zisionekane kwenye madampo na zile zinazooza ziweze kuwa mbolea.

"Suala la taka ngumu limekuwa changamoto kubwa katika miji mingi sio Tanzania tu, lakini katika nchi mbalimbali kwa hiyo tumekuwa na wenzetu kutoka nchi mbalimbali ikiwemo Rwanda, Kenya, Uganda, Ethiopia, Eswatini, Ghana , Zambia ambao na wao wametuma wawakilishai wao hapa kuja kujadili na kuweza kubadilishana uzoefu". Alisema.

Aidha alisema madampo imekuwa mojawapo ya sehemu ambayo ni changamoto na ni gharama katika kuyaendesha katika ukusanyaji wa taka ngumu na matokeo yake miji yetu mingi imekuwa ni michafu hivyo kupitia Taasisi hiyo kutoka nchini India ambao wao wameendelea katika teknolojia hivyo kusaidia kutengeneza mifumo rafiki kwa ajili ya kutenga taka ngumu zisiweze kuleta madhara kwenye mazingira.

Kwa upande wake Mwakilishi kutoka Ofisi ya Rais - TAMISEMI, Bi. Hawa Mwechaga amesema TAMISEMI inasimamia Halmashauri zipatazo 184 ambako huko kote kuna taka ngumu kwahiyo kwa kila halmashauri wana idara zinazoratibu uzalishaji wa taka ngumu hivyo wanashirikiana na NEMC kuona ni namna gani wanaenda kuboresha majiji na miundombinu mbalimbali ya usimamizi wa taka ngumu.

Inatoka Uk. 04

FAHAMU KUHUSU ADA NA ...

limelazimika kutoa ufafanuzi juu ya aina mbalimbali za tozo kwani wadau wamekuwa wakishindwa kutenganisha gharama za mapitio zinazolipwa NEMC na zile za ufanyaji TAM na uandaaji wa andiko zinazitakiwa kulipwa kwa mtaalam elekezi. Gharama za TAM ziko kwenye makundi makuu mawili: 1) Gharama za moja kwa moja za mradi na 2) Gharama za mapitio ya mradi (ada za NEMC kama zilivyoainishwa kwenye Kanuni).

Gharama za mradi zinategemea mambo kadhaa ikijumuisha: 1) Eneo ambapo mradi upo (makazi ya watu, kwenye hifadhi, kwenye mkondo au chanzo cha maji; 2) Ukubwa na shughuli mbalimbali zinazohusu mradi; 3) Changamoto za kimazingira na kijamii zinazoweza kujitokeza kutokana na uanzishaji wa mradi; 4) Aina ya mradi (mgodi, kiwanda cha utengenezejia wa kemikali na 5) Taswira ya mradi kwa mamlaka husika na jamii inayozunguka eneo la mradi kwa ujumla

Gharama za moja kwa moja za TAM kwa Wataalamu Elekezi ni zile gharama za mchakato mzima wa uandaaji wa andiko la TAM ambazo hulipwa moja kwa moja kwa mtaalamu elekezi. Gharama hizi zinajumuisha mambo kadhaa kulingana na mchakato ulivyo. Mara nyingi gharama hizi hujumuisha gharama za utaalamu wa ufanyaji tathmini, uchukuaji na upimaji wa sampuli na uandaaji wa andiko na pia gharama za usafiri na malazi ukusanyaji wa taarifa mbalimbali. Gharama za TAM ni suala la makubaliano baina ya mteja na mtaalam TAM.

Muda wa Ulipaji Ada na Tozo za Mazingira

Tozo za Mazingira za Mwaka hutakiwa kulipwa katika kipindi cha kuanzia tarehe 1/7 hadi Tarehe 31/12 ya kila mwaka wa fedha kwa mujibu wa sheria. Aidha ucheleweshaji wa ulipaji wa tozo baada ya tarehe 31/12, zitalipwa na penati ya 5% kwa kila mwezi ambao umepitishwa.

Kuhusu malipo ya mapitio ya Tathmini za Athari za Mazingira na Ukaguzi, Baraza litatoa Hati ya Madai (Invoice) na Kumbukumbu Namba ya Malipo (Control Number) inayoonesha kiwango cha gharama za mapitio ya tathmini kinachotakiwa kulipwa kutokana na Kanuni ya ada na Tozo ya Mwaka 2021. Kiasi hicho kinatakiwa kilipwe kabla au wakati wa uwasilishaji wa Taarifa ya Tathmini ya Athari ya Mazingira au Taarifa ya Ukaguzi wa Mazingira. Gharama hizo zinatofautiana kulingana na mradi husika.

Vilevile wamiliki wa miradi wanatakiwa kutoa taarifa Baraza pale ambapo miradi yao itakuwa imefikia ukomo wa utekelezaji ili Baraza liweze kujiridhisha kama wametekeleza Sheria ya mazingira kama vile kulipa Ada na Tozo mbalimbali pamoja na kuhakikisha, matakwa ya kurekebisha hali ya mazingira yamezingatiwa katika uhitimishaji wa utekelezaji wa miradi.

Huduma kutoka katika Ofisi za Kanda

Katika kuhakikisha huduma kwa jamii zimesogezwa, Baraza limeanzisha ofisi za kanda. Hatua hii ni mahsusi kurahisisha utendaji kazi wa Baraza hususani masuala ya Tathimini za Athari za mazingira, Ukaguzi pamoja na utoaji elimu. Aidha, Ofisi za Kanda zimekuwa na mchango mkubwa katika jitihada zinazofanywa na Baraza za ukusanyaji Ada na Tozo za mazingira. Hadi sasa Baraza lina jumla ya Ofisi za Kanda tisa (9) ambazo zinatoa huduma za mazingira kwa jamii.

Hitimisho

Kulipia tozo ni takwa mojawapo la kisheria katika uzingatiaji na utekelezaji wa sheria. Hivyo, Baraza limeendelea kutoa elimu kwa njia ya radio, televisheni, magazaeti na kwenye tovuti yake kuwakumbusha wawekezaji kukamilisha michakato ya EIA na EA na kuwakumbusha wawekezaji kuhakikisha wanakidhi matakwa ya kisheria ikiwa ni pamoja na kusajili miradi mipya kwa ajili ya TAM na miradi iliyokuwepo kwa ajili ya Tathmini ya Ukaguzi wa Mazingira. Hii pia ikiambatana na ulipaji wa tozo husika. Aidha, Baraza limeboresha Kanzidata ya wadaiwa na wadau wanaopaswa gharama za mapitio ya TAM na Tayari NEMC imejiunga na Mfumo wa malipo. Serikalini GEPG na hii inasadia katika kutambua wenye miradi ambao wanakuwa hawajalipia tozo husika.

Baraza linasisitiza kuwa lengo kuu la Tozo za mazingira ni kusaidia watumiaji wa mazingira kuona thamani halisi ya mazingira anayoyatumia na faida anayoipata kutoka kwenye mazingira. Ada na tozo za mazingira ni dhamana ambayo mchafuzi au mharibifu wa mazingira anatakiwa alipie gharama za uchafuzi katika mazingira (Polluter Pay Principle) inayomtaka kulipia anayechafua mazingira ili pesa inayopatikana iweze kusaidia wengine ambao hawachafui mazingira. Vilevile fedha inayopatikana kwenye tozo inasaidia Baraza kutekeleza majukumu yake ikiwa ni pamoja kusimamia mazingira vizuri ili yaweze kudumu na kuwa salama kwa kizazi cha sasa na kijacho.

JANGA LA TAKA ZA KIELEKTRONIKI FURSA YA KIBIASHARA

Taka za kielektroniki, ni janga kubwa linalotishia usalama wa mazingira ya ardhi, maji ya mito, maziwa na bahari na yanatishia afya ya binadamu na viumbe hai kwa ujumla wake.

Pamoja na kitisho hicho, bado kuna matumaini ya kuzalishwa fursa nyingi za kiuchumi kwa urejelezaji, ukusanyaji na usafirishaji wa taka za kielekroniki.

Makala haya yaliyoandaliwa na Baraza la Taifa la Uhifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC), yanabainisha juu ya maana na aina ya taka za kielektroniki kuwa ni aina ya taka zinazotokana na vifaa vilivyokwisha muda wake wa matumizi ambavyo ni vya umeme na kielektroniki.

Vifaa hivyo ni kama pasi, jokofu, redio, runinga, jiko, birika, kompyuta, printa, simu, kamera, vifaa vya mawasiliano, vifaa vya tiba, vifaa vya ulinzi, mashine mbalimbali za umeme za kibenki, kushonea, kuranda, kukatia majani na kadhalika.

Vifaa hivyo hutengenezwa na madini sumu kama zebaki, risasi, shaba, cadmium, barium, na arsenic ambayo huleta athari kwa mazingira na viumbe hai na maji.

Vifaa hivyo vikiwa chakavu na vikitupwa na kuzagaa ovyo bila kuteketezwa kwa njia bora na salama, madini sumu yaliyopo kwenye taka za aina hii yataleta athari ikiwa yataingia kwenye mazingira kama ardhini, majini au kwenye hewa na kusababisha magonjwa hatari ya upumuaji, saratani na udumavu kwa watoto na mtindio wa ubongo.

Kwanini taka hizi zinasimamiwa?

Vifaa hivyo vya kielektroniki vinatengenezwa kwa kutumia madini mbalimbali yenye thamani kama vile dhahabu, silver, aluminium, platinum, titanium, tin na nickel.

Kutokana na ongezeko la matumizi ya teknolojia katika maisha ya kila siku, vifaa vya umeme na kielektroniki vimekuwa vikiongezeka kwa kasi.

Ripoti ya Shirika la Umoja wa Mataifa linalosimamia Mawasiliano (ITU) ya 2016, ilitoa makadirio ya taka za kieletroniki zilizozalishwa duniani kufikia tani milioni 60. Ripoti nyingine kutoka Ofisi ya Taifa ya Takwimu ilitoa takwimu za kuanzia mwaka 1998-2017 ambayo ilikadiriwa kiasi cha tani 35,755,000 zilizalishwa hapa nchini Tanzania.

Ripoti ya Hali ya Mazingira ya mwaka 2019 ya Ofisi ya Makamu wa Rais nayo inaeleza kuwa taka za kielektroniki ni taka zinazoongezeka kwa kasi kubwa na kupelekea kuwa changamoto ya kimazingira. Ripoti hiyo imeonyesha kuwa taka za kielektroniki zinazozalishwa ni kiasi cha asilimia 0.5 ya taka zote zinazozalishwa nchini.

Taka hizi zina madini yenye thamani ambayo yanawezwa kurejelezwa na pia madini sumu yaliyopo kwenye taka hizi hupelekea kudhibitiwa kwa utaratibu maalum.

Kutokana na athari na kasi ya ongezeko ya taka hizo za kielekitroniki, Baraza lenye dhamana ya kusimamia mazingira, linatekeleza masuala ya Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 2021 na Sheria ya Mazingira ya 2004.

Sera ya Taifa ya Mazingira iliyofanyiwa mapitio mwaka 2021 imeelezea umuhimu wa kusimamia taka za kielektroniki kwani ni changamoto ya kimazingira inayokuwa na isipokuwa na mwongozo madhubuti wa udhibiti na usimamizi wake inaweza kuleta athari za kimazingira na kiafya. Vile vile Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 imeelekeza wajibu na taratibu za kusimamia taka hatarishi na taka za kielektroniki kwa uasili wake ambao ni hatarishi kwa kuwa zinaweza hata kulipuka au kuharibu eneo lililohifadhi taka hizo.

Sera na Sheria hizo ambazo zimetoa miongozo na kanuni za usimamiaji wa taka hizi za kielekitroniki zimezalisha fursa mpya za ajira na kuongeza pato la Taifa kwa wakusanyaji, warejelezaji na wasafirishaji wa taka hizo ambazo pia zina wingi wa madini yenye sumu na yana thamani vile vile.

Kanuni za Usimamizi wa Mazingira (Udhibiti na Usimamizi wa Taka za Kielektroniki) za mwaka 2021 pia zinatoa mwongozo wa maombi ya vibali vya usimamizi wa taka hizi kwa mkusanyaji, msafirishaji na mrejelezaji wa taka hizi. Kanuni hizi

Inaendelea Uk. 10

UMUHIMU WA UTUNZAJI NA UHIFADHI WA MAZINGIRA

Mazingira ni jumla ya vitu vyote vinavyomzunguka binadamu na viumbe hai. Mazingira yanahusisha maumbile halisi yamzungukayo binadamu ikiwa ni pamoja na hewa, ardhi, maji, tabia nchi, sauti, mwanga, harufu, ladha, wanyama, mimea, rasilimali za kitamaduni, na masuala ya kiuchumi na kijamii. Mazingira ni ghala la kuhifadhi malighafi zote zinazohitajika kuendeleza uhai wa viumbe hai na mfumo wa kiikolojia (kutegemeana kwa viumbe hai). Hivyo basi kuna umuhimu wa kuhifadhi, kutunza na kulinda mazingira yetu ili yaweze kukidhi matakwa ya kizazi cha sasa na cha baadae. Kwani, kila mmoja ana haki ya kuishi katika mazingira safi, salama na yenye afya.

Kila mmoja kuanzia ngazi ya kaya, taifa hadi kimataifa ana wajibu wa kutunza na kuendeleza mazingira sambamba na kutoa taarifa kwa mamlaka husika kuhusu shughuli au jambo lolote ambalo kwa kiasi kikubwa linaweza kuathiri mazingira. Tunatekeleza jukumu hili chini ya Sera ya Taifa ya Mazingira ya mwaka 2021, Sheria ya Usimamizi wa Mazingira namba 20 ya mwaka 2004, Sera na Sheria za Sekta nyingine pamoja na Sheria ndogo za Halmasahuri na vijiji. Lengo kuu ni kupunguza au kuondoa uharibifu wa mazingira, athari zitokanazo na uharibifu wa mazingira na kuhakikisha hali ya mazingira inaboreka kuruhusu uwepo wa uhai wa viumbe na maendeleo ya kiuchumi na kijamii.

Lakini pia kila mmoja ana haki ya kupewa taarifa sahihi zilizoko kwenye mamlaka ya umma zinazohusiana na mazingira, kama miradi inayotarajiwa kuanzishwa, hali ya mazingira, hatari zilizopo na zinazoweza kujitokeza katika mazingira ikiwa ni pamoja na utoaji wa vichafuzi katika maji, hewa, au ardhi, utupaji na umwagaji na utunzaji wa takamadhara.

Ili mazingira yetu yaweze kuwa safi na salama na yenye afya tunatakiwa kuzingatia mambo yafuatayo;

1. kuzingatia elimu ya utunzaji na uhifadhi wa Mazingira inayotolewa,
2. kupanda miti ya kutosha katika maeneo mbalimbali,
3. kufanya tathmini ya athari kwa mazingira kabla ya mradi kuanzishwa,
4. kutokufanya shughuli yeyote ndani ya mita sitini (60m) za hifadhi ya vyanzo vya maji,
5. kufanya usafi maeneo mabalimbali yanayotuzunguka,
6. kutokutupa takataka ovyo,
7. kutochoma moto ovyo,
8. kukusanya na kusafirisha taka ngumu na taka maji na kuzipeleka katika eneo rasmi lililotengwa,
9. kulima kilimo hifadhi kama kutumia samadi na kilimo cha matuta,
10. kuto kufanya uvuvi haramu,
11. kuhamasisha uvunaji endelevu wa mazao ya misitu,
12. kuzuia jamii kufanya shughuli yeyote ndani ya vyanzo vya maji,
13. kutoa taarifa ya uharibifu wa mazingira aina yeyote kwa ajili ya kuchukua hatua.

Ni lazima kufahamu kuwa tukitunza na kuhifadhi Mazingira tunanufaika na mambo yafuatayo;

1. tunapata hewa safi,
2. tunapata dawa na chakula,
3. tunapata fedha,
4. tunapata vifaa kwa ajili ya ujenzi wa vitu mbalimbali,
5. tunakua na afya njema,
6. joto na mvua kuwepo kwa wastani,

7. tunapata maji safi, salama na ya kutosha,
8. tunapata chakula,
9. kutokuwepo kwa migogoro kati ya wakulima na wafugaji,
10. kuimarika kwa mfumo wa kiikolojia,
11. kutokuwepo na magonjwa ya mlipuko,
12. kuwepo kwa ustawi bioanui.

Uharibifu wa mazingira ni kuanzishwa kwa shughuli yeyote au kuweka kitu chochote kisichohitajika katika mazingira husika na kusababisha athari kwa afya, ustawi na makazi ya wanyama na mimea kwa ujumla. Uharibifu wa mazingira unasababishwa sana na maendeleo ya kiuchumi na kijamii yanayofanyika na binadamu bila kuzingatia athari zake kwa mazingira. Kuharibu mazingira kufanya uharibifu wa vitu kama hewa, maji, ardhi, misitu, hifadhi za milima, uharibifu na uchafuzi wa mazingira husababishwa na shughuli mbalimbali za kiuchumi na za kijamii zinazofanywa na binadamu.

Shughuli mbalimbali za kijamii zinachangia uharibifu wa mazingira. Shughuli hizo ni kama vile viwanda na usafirishaji. Kuzalisha hewa chafuzi (hewa ukaa) mfano amonia, methani, kaboni monoksidi, kaboni dioksidi, nitrojeni dioksidi, nitrojeni oksidi, haidrokaboni na sulfuri dioksidi ambazo zinaenda kudhoofisha tabaka la ozoni na kupunguza uwezo wa kuchuja mionzi ya jua ambayo ina athari kwa viumbe hai kama wanyama na mimea.

Kilimo, mifugo na uvuvi navyo huchangia katika uharibifu wa mazingira. Matumizi ya viuatilifu na mbolea zenye kemikali hatarishi, kuchoma moto hovyo kwa ajili ya kuandaa mashamba, kilimo kisichozingatia kanuni bora za kilimo, kufuga mifugo mingi kupita eneo la malisho, ufugaji wa kuhamahama, uwindaji haramu, uvuvi haramu kwa kutumia baruti na sumu. Hali hizi huathiri vyanzo vya maji, ardhi na viumbe (bioanuai) vinavyoishi katika mazingira.

Uchimbaji madini; kama vile uchimbaji madini ya ujenzi (mchanga na mawe) na madini ya thamani na madini ghafi kwa ajili ya kutengenezea bidhaa mbalimbali. Shughuli hizi husababisha madhara kwa mazingira kwa sababu mambo yafuatayo;

1. kumwaga maji yenye kemikali kwenye vyanzo vya maji,
2. kulipua miamba kwa kutumia baruti na kusababisha uchafuzi wa kelele na mitetemo,
3. kuharibu uoto wa asili kama kukata miti na kuchoma moto,
4. kujisaidia ovyo na kutupa taka ovyo. Hii hupelekea kuharibu mazingira na viumbe hai waliomo katika mazingira hayo.

Kutupa taka ovyo, kufua, kuosha vyombo au kelele kwa kiwango cha sauti au mitetemo iliyo juu ya kiwango kile kinachohitajika kwa viumbe hai katika mazingira. Hii huathiri uhai wa viumbe hai, tabia ya uzazi, afya ya ubongo, uhamiaji, na shughuli za ustawi wa maendeleo kwa ujumla.

Uharibifu wa mazingira husababisha madhara mbalimbali kama ifuatavyo: kuathiri afya ya binadamu kama magonjwa ya kuhara, kupumua, saratani, ugonjwa wa moyo, mishipa na magonjwa ya ngozi, kuathiri mimea na wanyama na kusababisha kupungua au kupotea kwa bioanuai (spishi za viumbe hai), kusababisha mabadiliko ya tabianchi yanayoweza kupelekea majanga kama ukame, njaa, mafuriko upepo makali, na hata kusababisha mmomonyoko wa udongo, kuharibika kwa muundo na muonekano wa asili wa mazingira na pia husababisha migogoro ya wakulima na wafugaji.

Inatoka Uk. 07

JANGA LA TAKA ZA KIELEKTRONIKI ...

zina nyongeza ya kipengele cha majukumu ya wadau mbalimbali ikiwemo watumiaji, wazalishaji na wasambazaji kwa kuwa mwishowe vifaa hivi huwa taka.

Mafanikio na Changamoto za usimamizi

Kutokana na changamoto hii ya kimazingira, Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) nchini linaeleza kwamba kuna matumaini kwa wadau wanaochangamkia fursa mbalimbali zinazojitokeza.

Pamoja na fursa hizo kuna changamoto ya kiteknolojia ambayo inachelewesha ukusanyaji na uchakataji wa taka hizi kiasi cha kuihamishia fursa hii nje ya nchi na kupunguza kipato kwa wajasiriamali wa hapa nchini.

NEMC inasema kuna uelewa mzuri wa wadau hapa nchini kuhusu taka za kielektroniki ambao umeongezeka. Pia kuna muamko mkubwa wa taasisi mbalimbali za umma na binafsi kushirikiana katika masuala ya usimamizi wa taka hizi. Uzingatiaji wa matakwa ya Sheria na Kanuni za Usimamizi wa Mazingira umeongezeka kama vile kuziondosha ama kuziteketeza taka hizi kwa kutumia wakandarasi waliosajiliwa kwa mujibu wa Sheria na Kanuni husika. Pia, wadau wengi wanajihusisha na ukusanyaji na usafirishaji wa taka za kielektroniki hivyo kunaongeza fursa za kiuchumi kwa wajasiriamali wadogo na wafanyabiashara wakubwa.

Wadau hawa ambao NEMC inawatambua kama wajasiriamali wa kimazingira shughuli zao zinachangia katika pato la taifa na kuiweka nchi katika hali ya usafi wa kimazingira zaidi.

Hata hivyo NEMC inakiri kuwepo kwa changamoto kubwa zinazo wakabiri wajasiriamali wanao rejeleza taka hizo.

Kumekuwa na kasi ndogo ya ukusanyaji na urejelezaji wa taka za kielektroniki kwa hapa nchini, kwani ni asilimia 1-3 ya taka hizi inarejelezwa ikilinganishwa na taka nyingine kama za plastiki na betri ambazo hizi urejelezaji wake ni takribani asilimia 30 kwa mujibu wa Mpango Mkakati wa Taifa wa Kusimamia Mazingira kwa mwaka 2022-2032.

Kasi hii ndogo inachangiwa na ukosefu wa miundombinu madhubuti ya urejelezaji (Recycling) wa taka za kielektroniki hapa nchini na kupelekea taka hizi kusafirishwa nje ya nchi kwa kiasi kikubwa.

Aidha, ukosefu wa viwango vya udhibiti wa vifaa vilivyotumika vya umeme na kielektroniki hupelekea vifaa vingi kuharibika mapema kabla ya muda wa matumizi hivyo kuongeza kasi ya uzalishaji wa taka za kieletroniki.

Pamoja na udadavuzi huu makini wa NEMC ndani ya Makala haya kuhusiana na athari za taka za kielekitroniki, wadadisi wanahoji kama kweli hii ni athari kubwa ya kimazingira. Je, Sheria na Kanuni za Usimamizi wa Mazingira zilizopo zinatosha kukabiliana na mfumuko wa changamoto hii ya kimazingira? Lakini kunajitokeza suala la gharama kubwa ya mitambo ya kuchakata taka hizo kwa wale wajasiriamali wanaokusanya na kurejeleza ambapo ni dhahiri hadi sasa NEMC wanakiri kuwa uwekezaji wake ni mdogo, hali inayosababisha taka nyingi kusafirishwa nje ya nchi.

NEMC YASHIRIKI KAMPENI YA SOMA NA MTI SHULE YA MSINGI YA WATOTO WENYE MAHITAJI MAALUMU

Meneja wa Kanda ya Mashariki Kusini NEMC Bw. Hamad Taimuru akiwa katika picha ya pamoja na wanafunzi wa Shule ya Msingi Buguruni wakati wa kampeni ya SOMA NA MTI shuleni hapo

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) lilishiriki kampeni ya Soma na Mti kwa kupanda miti katika shule ya msingi Buguruni.

Akishiriki kampeni hiyo Meneja Kanda ya Mashariki Kusini, Bw. Hamad Taimuru alisema kampeni ya soma na mti ni endelevu na inayohitaji kuenziwa kwa maslahi mapana ya mazingira na Taifa kwa ujumla kwani miti husaidia kufyonza hewa ukaa na kutupatia hewa safi.

"Niipongeze shule hii yenye watoto wenye uhitaji maalumu kwa muonekano wa mazingira iliyonayo, miti ni mingi na hewa ni safi. Kampeni hii ya " Soma na Mti" ni endelevu na shirikishi itakayomfanya mwanafunzi kuona kwa vitendo, kuelewa na kuthamini umuhimu wa kupanda miti kwa ajili ya hewa safi na mazingira bora na salama, hasa ikizingatiwa watoto wetu hawa ni lazima wasome kwa vitendo" Alisema, Bw. Hamad Taimuru.

Naye Mwalimu Mkuu wa Shule hiyo Bw. Yahaya Maftah alisema watoto wenye mahitaji maalumu huitaji mazingira safi na salama kwa kusoma hivyo kwa hatua hii mmeweka alama isiyofutika mioyoni mwao ya umuhimu wa kutunza na kuhifadhi mazingira kwa kupanda miti.

Kwa upande wake Balozi wa Mazingira kutoka Ofisi ya Makamu wa Rais Muungano na Mazingira Bw. Geofrey Mwimanzi alisema wamechagua shule yenye watoto wenye uhitaji maalumu ili kwa pamoja waweze kushirki katika Kampeni ya Soma na Mti kwa vitendo na kuonesha umuhimu wa mazingira mashuleni.

NEMC YATEKELEZA MRADI WA USIMAMIZI ENDELEVU WA MADAKIO YA MAJI

Tanzania inaendeleza jitihada za usimamizi endelevu wa madakio ya maji kupitia Tathmini ya Kuimarisha Mtiririko wa Maji kwa Mazingira na Utekelezaji wake katika Kulinda Ukanda wa Magharibi mwa Bahari ya Hindi kutokana na Athari za Shughuli za Kibinadamu, Tanzania (EFLOWS). Mradi huu una muda wa miaka miwili ambapo ulianza tarehe 1 Machi 2021 mpaka tarehe 30 Septemba 2023. Mradi huu unafadhiliwa na Mkataba wa Nairobi (Nairobi Convention) kwa nchi wanachama ambapo Tanzania ni miongoni mwake.

Msimamizi mkuu wa mradi ni Sekretarieti ya Mkataba wa Nairobi na Ofisi ya Makamu wa Rais. Watekelezaji wa mradi huu ni Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) na Chuo Kikuu cha Sokoine cha Kilimo. Majukumu ya Baraza kwa kushirikiana na SUA katika mradi huu ni:

i. kuratibu shughuli zote za mradi na kuwaunganisha wadau wote wa mradi,
ii. kutoa maoni/mapendekezo kuhusu masuala yanayohusu mfumo wa udhibiti wa mazingira, viwango na ufuatiliaji.

Aidha, lengo kuu la mradi ni kupunguza athari zitokanazo na shughuli za kibinadamu na usimamizi endelevu katika mifumo ya ikolojia muhimu ya mito kupitia tathimini ya kuimarisha mtiririko wa maji kwa mazingira na utekelezaji wake kwa kusaidiana na wadau katika ngazi za Taifa na Mikoa.

Malengo mahsusi ya mradi:

I. Kuongeza na kujenga uwezo kwa wadau wa kutathmini mtiririko wa maji kwa mazingira na kurejesha mtiririko wa maji ulio endelevu,
Ii. Kufanya tathmini ya mtiririko wa maji kwa mazingira katika madakio ya mito ili kutoa mwongozo wa usimamizi endelevu wa mtiririko wa maji,
Iii. Utengenezaji wa miongozo ya utekelezaji wa mtiririko wa maji uliopendekezwa katika usimamizi endelevu wa rasilimali za maji.

Shughuli kuu za mradi ni;

1. Kuwajengea uwezo wadau mbalimbali wa kutathmini mtiririko wa maji kwa mazingira;
2. Kufanya tathmini ya mtiririko wa maji kwa mazingira katika madakio ya mto mbarali ili kutoa mwongozo wa usimamizi endelevu wa mtiririko wa maji;
3. Kutengeneza miongozo ya utekelezaji wa mtiririko wa maji uliopendekezwa katika usimamizi endelevu wa rasilimali za maji.

Mradi huu utasaidia kuwepo kwa usimamizi endelevu wa mtiririko wa mito kwa kutumia EFA na Zana Saidizi za Maamuzi (DST) pamoja na mbinu sahihi zitakazotumika kudhibiti mabonde ya mto na mtiririko wa mito juu na chini ya mkondo ukiwa na matokeo yafuatayo:

a) Taarifa ya shughuli mbalimbali zinazoathiri mtiririko wa maji.
b) Taarifa ya tathimini ya kuimarisha mtiririko wa maji kwa mazingira na mbinu za kurudisha rasilimali maji na maliasili.
c) Taarifa ya tathimini ya kuimarisha mtiririko wa maji kwa Mazingira katika Dakio la

Inaendelea Uk. 14

Timu ya Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Mradi wa Eflows na wakikagua utekelezaji wa mradi katika moja ya chanzo cha maji dakio la Mto Mbarali Mbeya.

UTUNZAJI NA UHIFADHI WA MAZINGIRA KATIKA UCHIMBAJI WA MADINI

Mkurugenzi Mkuu wa NEMC Dkt. Samuel Gwamaka(mwenye shati ya kitenge) akiwa katika ziara ya kutembelea na kukagua masuala ya utunzaji na uhifadhi wa Mazingira katika mgodi wa Geita uliopo Mkoani Geita.

Tunatambua kuwa utajiri mkubwa nchini Tanzania unatokana na madini pia unatoa fursa kwa jamii yetu ikiwemo upatikanaji wa ajira kwa vijana na kuchangia ongezeko la kipato kwa wananchi. Tunatambua kuwa sekta ya madini ina mchango mkubwa sana katika jamii yetu lakini imekuwa ina chagamoto kubwa katika utunzaji na uhifadhi wa mazingira.

Shughuli za uchimbaji zimegawanyika katika makundi mawili ambayo kuna wachimbaji wadogo na wachimbaji wakubwa, mara nyingi wachimbaji wakubwa wanajitahidi katika kusimamia mazingira na kuzingatia Sheria wakati wa utekelezaji wa shughuli zao, lakini changamoto kubwa ipo kwa wachimbaji wadogo ambao wanaangalia upatikanaji wa mali bila ya kuzingatia utunzaji na uhifadhi wa mazingira na afya zao.

Katika kupambana na utunzaji wa mazingira kwenye uchimbaji wa madini, Serikali kupitia taasisi ya Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) imeweza kusimamia kwa kiasi kikubwa japo changamoto ipo na bado Baraza linaendelea kutatua changamoto zilizopo ili kufikia lengo la Taifa katika uhifadhi wa mazingira.

Uchimbaji mdogo wa madini Tanzania ni moja ya kazi zinazoleta athari kiafya, usalama na mazingira. Imebainika kuwa wachimbaji wadogo wanafanya shughuli za uchimbaji bila ya kuwa na tahadhari zozote kiafya na kimazingira.

Geita, Mara na Shinyanga ni mikoa iliyobarikiwa sana madini aina ya dhahabu ambako huko kuna wachimbaji wakubwa na wachimbaji wadogo wa dhahabu.

Mikoa hii mitatu ni mikoa ambayo inachangamoto kubwa katika usimamizi wa mazingira hususani katika miradi ya uchimbaji wa madini kwa wachimbaji wadogo. Ufuatiliaji wa utekelezaji wa Sheria ya Mazingira ya 2004 katika migodi mikubwa ni rahisi tatizo kubwa lipo kwenye migodi ya wachimbaji wadogo ambao wanatumia tekinolojia dhaifu katika uchimbaji na kupelekea uharibifu wa mazingira na afya.

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC)

Inaendelea Uk. 14

Inatoka Uk. 12

NEMC YATEKELEZA MRADI ...

mto Mbarali.

d) Chombo/zana/teknolojia iliyo hakikiwa ya kusaidia kufanya maamuzi na miongozo ya utekelezaji katika shughuli za kurejesha mtiririko wa maji kwa mazingira uliopendekezwa.

e) Kujenga uwezo kwa (Jamii, Mameneja, Watafiti Wanafunzi) wa kufanya Tathimini ya kuimarisha Mtiririko wa Maji kwa Mazingira.

Timu ya Ufuatiliaji wa Utekelezaji wa Mradi wa Eflows na wakikagua utekelezaji wa mradi katika moja ya chanzo cha maji dakio la Mto Mbarali Mbeya.

Inatoka Uk. 13

UTUNZAJI NA UHIFADHI WA MAZINGIRA ...

kwa mamlaka yake, limejitahidi kutoa elimu Mkoa wa Mara, Mwanza na Geita inayohusu mazingira kwa jamii inayojihusisha na shughuli za uchimbaji madini ikiwa ni pamoja na wamiliki wa mitambo ya kuchenjua dhahabu. Elimu hii inatolewa kwa lengo la kukuza uelewa kwa wachimbaji wadogo juu ya uzingatiaji wa Sheria ya Mazingira ya 2004.

Imebainika kuwa wachimbaji wadogo wa dhahabu hufanya kazi ya kuchimba madini bila ya kuzingatia Sheria ya Mazingira ya 2004. Baada ya kupata kibali cha uchimbaji kutoka Wizara ya Madini hawafanyi Tathmini ya Athari kwa Mazingira kitu ambacho si sahihi. Hivyo kutokana na chagamoto hiyo Baraza liliamua kutoa elimu ili kuweza kusaidia jamii hiyo kuwa na uelewa wa namna ya kulinda mazingira na kuzingatia Sheria.

Madini ni rasilimali asilia ambayo inachangia kipato katika Taifa na wananchi wake. Wachimbaji wadogo wamekuwa wakichimba madini kujipatia kipato lakini wanafanya shughuli hizo bila ya kuzingatia utunzaji na uhifadhi wa mazingira. Changamoto kubwa iliyobainika kwa wachimbaji wadogo kutokana na ukaguzi uliofanywa na Baraza katika Mkoa wa Mara, Geita na Shinyanga ikiwemo uchenjuaji wa dhahabu kwa kutumia kemikali aina ya zebaki.

Pamoja na kwamba elimu imekuwa ikitolewa mara kwa mara kuhusu madhara ya zebaki kwa wachimbaji wadogo lakini bado wachimbaji wadogo wengi hutumia kemikali hiyo katika kuchenjua dhahabu. Wachimbaji wadogo wengi hawachukui tahadhari badala ya kutumia kizuia mikono (gloves) kukinga mikono isidhurike na zebaki, wengi wao hutumia mikono na hapo ndipo zebaki inaweza kupenya kwenye ngozi na kusababisha madhara ya kiafya.

Kemikali ya zebaki kwa upande wa afya ya binadamu huathiri mfumo wa neva na kusababisha magonjwa kama miguu na mikono kufa ganzi na kukosa nguvu, misuli kulegea, figo kuathirika, uono hafifu, kupoteza uwezo wa kusikia na kuongea, mimba kuharibika, kuzaa watoto wenye mtindio wa ubongo au wenye viungo pungufu, kupoteza kumbukumbu, kukosa usingizi kwa muda mrefu, kiharusi na hatimaye kifo. Aidha magonjwa haya yanaweza kurithishwa kutoka kizazi hadi kizazi.

Zebaki kwenye mazingira inaathiri ubora wa hewa, udongo na pia vyanzo vya maji. Sumu ya zebaki ina uwezo wa kuathiri samaki na viumbe wengine wa majini wanapokula sumu hiyo. Sumu ya zebaki inayo tabia ya kuongezeka makali kutoka inapoliwa na wadudu wadogo wa majini hadi inapoliwa na samaki wakubwa na hatimaye samaki hao wanapoliwa na binadamu. Hivyo, binadamu anapokula samaki ukali wa sumu ya zebaki unakuwa mara dufu na hatari kwa afya yake.

Kutokana na athari hizo Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC) kuendelea kutoa elimu kwa umma hususani kwenye maeneo ya uchimbaji mdogo wa madini ya dhahabu kuhusu madhara ya zebaki na namna ya kujikinga ili kuepukana na madhara hayo na pia hatua za kuchukua ili kulinda mazingira yasiathirike na zebaki.

TAKA NI FURSA KIUCHUMI

Mwananchi akiokota taka kwa ajili ya kuziuza na kujipatia kipato.

Takataka ni uchafu ambao unatokana na mabaki ya vitu baada ya kuzalishwa au kutumika ambazo zinaweza kutumika mbadala au zisitumike tena au zinaweza kurejelezwa na kutumika kama malighafi mbadala kwa matumizi mengine. Taka hizo huzalishwa majumbani, viwandani na maeneo ya biashara. Watu wengi huamini na kujenga dhana kuwa takataka ni uchafu ambao hauwezi kutumika tena kwa matumizi mengine hali inayosababisha kuwa na taka nyingi kushinda uwezo wa miundo mbinu iliyopo. Aidha, jamii inakumbushwa kuwa, kuna fursa nyingi zitokanazo na taka hizo.

Ili kuweza kutambua fursa zitokanazo na taka tunatakiwa kutambua aina za taka ambazo zinazalishwa katika jamii yetu. Tutambue kuwa kuna aina tatu za taka ikiwemo taka ngumu, taka maji na taka gesi.

Katika kudhibiti taka ngumu, Sheria ya Mazingira ya mwaka 2004 na kanuni zake imetoa mamlaka kwa Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa nchini kusimamia Sheria hiyo. Pamoja na Sheria hiyo kuwa wazi na kutoa mamlaka katika Halmashauri na Serikali za Mitaa kuhusu udhibiti wa taka ngumu, bado kuna changamoto nyingi katika usimamizi.

Mkoa wa Dar es Salaam, kwa mfano, ni mkoa wa kibiashara na ni mkoa wenye watu wengi ikilinganishwa na mikoa mingine nchini. Hali ya usafi wa jiji la Dar es Salaam hususani udhibiti wa taka ngumu ni tatizo la muda mrefu ambalo lina changamoto nyingi.

Jamii ya wakazi wa Dar es Salaam miongoni mwao wamekuwa na tabia ya utupaji wa taka katika maeneo yasiyo rasmi, tabia hii imechangia kwa kiasi kikubwa jiji kuwa chafu na kusababisha madhara mbalimbali kwa afya ya binadamu na mazingira katika jamii ikiwemo magonjwa kama vile kipindupindu, kuhara, kutapika, kansa, pamoja na uharibifu wa vyanzo vya maji na mafuriko.

FURSA ZINAZOTOKANA NA TAKA NGUMU

Kama tunavyojua kuwa Mkoa wa Dar es Salaam ni Mkoa wa kibiashara ambao una fursa nyingi ya upatikanaji wa viwanda ndani yake, na ni Mkoa wenye watu wengi na hivyo kuzalisha taka nyingi kutoka majumbani na katika shughuli za kijamii ikiwemo kilimo, ofisini, viwandani, masoko, madukani, taasisi za kiserikali, n.k. Taka hizo hutupwa kwenye madampo na nyingine huchomwa kwenye maeneo ya makazi. Wananchi wanatakiwa watambue kuwa sio kila kitu kinachotambulika kama taka kinatakiwa kiishie kutupwa kwenye madampo, bali taka hizo zinaweza kutumika na kuwa fursa kubwa ya kujipatia kipato na kuweza kuendesha maisha yao.

Taka ngumu huweza kuwa fursa endapo zitachambuliwa na kutenganishwa kuanzia sehemu ya uzalishaji hadi mtu wa mwisho anayetumia bidhaa mfano mabaki ya chakula huweza kutumika kulishia mifugo kama paka, mbwa na nguruwe. Aidha, mabaki hayo yanaweza kutumika kuzalisha gesi na mbolea. Kwa upande mwingine taka za plastiki kama chupa na ndoo vinaweza kutumika kwa ajili ya kuwekea maua au kuuza katika viwanda vya kurejeleza. Taka za chuma chakavu au nyaya za umeme zilizochakaa zinaweza kukusanywa pamoja na kuuzwa katika viwanda husika.

Umuhimu wa kutumia takataka zinazozalishwa kwa matumizi mengine umezingatiwa kwa kiasi kikubwa na Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC). Hivi karibuni Mkurugezi Mkuu NEMC, Mhandisi Dkt. Samuel Gwamaka alisema kuwa takataka isiwe kero bali iwe ni mojawapo ya chanzo cha kujipatia kipato na kuweza kupunguza mzigo katika madampo yetu. Ameeleza kuwa ili kuweza kuchangamkia fursa hiyo tunatakiwa kujua taka ambazo tunazalisha majumbani zinatakiwa kutenganishwa na sio kuchanganywa. Endapo zitachanganywa zitasababisha kushindwa kuchambuliwa na

Inaendelea Uk. 16

Inatoka Uk. 15

TAKA NI FURSA KIUCHUMI

kuweka ugumu wa uteketezaji katika madampo yetu.

Dkt. Gwamaka alieleza kuwa Sheria ya Mazingira imewapa Mamlaka Halmashauri, Wilaya na Serikali za Mitaa kusimamia zoezi la ukusanyaji, uhifadhi na usafirishaji wa taka hizo. Ingawa NEMC imetajwa kwenye Kanuni lakini wasimamizi wakuu ni Halmashauri, Manispaa na Serikali za Mitaa.

Aliendelea kusema kuwa pia Sheria ya Mazingira imemtambua na kumpa nguvu Mkaguzi wa Mazingira anayeteuliwa na Waziri mwenye dhamana ya Mazingira. Wakaguzi hao wapo katika Wilaya na Mikoa yote kwa ajili ya kusimamia shuguli za utunzaji wa mazingira.

Dkt. Gwamaka amesema kuwa utupaji wa taka hovyo katika maeneo mbalimbali yasiyo rasmi umekithiri hivyo kunafanyika jitihada mbalimbali ya kuhakikisha Maafisa Mazingira wa Halmashauri na watendaji wa Serikali za Mitaa wanapewa elimu ya mazingira ili kupanua uelewa, kwani kero kubwa zinazotoka kwa jamii yetu ni kutokana na kutoelewa Sheria ya Mazingira na Kanuni mbalimbali zinazo ratibu utendaji.

Katika kutafuta msingi wa kuweza kutatua changamoto na malalamiko yanayoletwa na wananchi, NEMC inaandaa warsha kwa ajili ya kutoa elimu kwa viongozi na watendaji wa Kata na Mtaa katika Mikoa yote Tanzania. Lengo ni kupata suluhisho la kudumu ili kuweka ustawi wa mazingira katika maeneo husika. Pia lengo la warsha hiyo ni kuwaelekeza majukumu ya kisheria na kiutendaji pamoja na kuweka mahusiano ya karibu na Baraza katika kutatua changamoto za kimazingira katika jamii. Mpaka sasa Baraza tayari limeshafanya mkutano na viongozi wa kata na mitaa ya Mkoa wa Dar es Salaam na na zoezi ni endelevu kwa Mikoa mingine.

Umuhimu wa elimu kwa jamii ni kutokana na NEMC kupokea malalamiko mengi kutoka kwa wananchi juu ya changamoto wanazopata katika ukusanyaji wa taka kuna baadhi ya maeneo wanakaa na taka kwa muda mrefu bila ya kukusanywa na jamii ikifahamu kuwa suala la ukusanyaji wa taka za majumbani ni la NEMC. Sheria imetaja NEMC kuwa msimamizi lakini msimamizi mkuu wa taka hizo ni Halmashauri, Manispaa na Serikali za Mitaa katika mikoa. Hivyo, ili kupunguza changamoto katika ukusanyaji, uhifadhi, usafirishaji na uteketezaji. Mwananchi anatakiwa kuzichambua na kuzitenganisha taka hizo kabla ya kwenda kutupwa kweye madampo kwa ajili ya uteketezaji. Lakini pia kuwapa urahisi wa kuzipata taka ghafi kwa urahisi kwa ajili ya kuziuza na kujipatia kipato. Katika kusisitiza hilo Dkt. Gwamaka alisema yafuayo;

"Ninawaasa wananchi wajue kuwa taka ni fursa lakini ni pale tu zinapotengwa kuanzia pale zinapozalishwa. Pamoja na hayo, tumeshazielekeza Halmashauri za nchi nzima zianze mchakato wa kutenganisha taka. Mfano Halmashauri ya Mbeya imeshaanza na tunashirikiana nayo. Halmashauri zote za Miji tunawakaribisha NEMC njooni tutafanya kazi pamoja na nyinyi bega kwa bega kuhakikisha mnafanikiwa kwenye tafiti kuhusu taka za aina gani zinazozalishwa katika eneo husika mpaka jinsi ya kuzitenganisha, kwani Baraza lipo kwa ajili yenu. Tuna Kanda kumi na mbili Nchi nzima na ziko tayari kushirikiana na nyinyi kufikia azma hiyo. Tumia fursa ya taka kujiongezea kipato." Alisisitiza Dkt. Gwamaka

Mpangilio wa madumu maalumu kwa ajili ya kutenganisha takataka kwenye chanzo.

KUSHAMIRI KWA VITUO VYA MAFUTA MAENEO YASIYO RASMI, NANI ALAUMIWE?

Kwa miaka ya hivi karibuni Tanzania imekuwa mstari wa mbele katika kuhakikisha soko la biashara ya nishati ya mafuta linakuwa kwa kasi, kwani uhitaji wake ni mkubwa kutokana na kukuwa kwa uchumi wa kati wa viwanda unaopelekea ukuaji wa viwanda vidogo na vikubwa. Viwanda hivi vinatumia nishati ya mafuta kuendeshea mitambo yake hivyo, kupanuliwa kwa miundombinu ya barabara kwa kutumia mitambo mikubwa inayohitaji nishati ya mafuta katika kuiendesha na ongezeko la vyombo vya moto barabarani ikiaminika kwamba uwiano uliopo kati ya wauzaji na watumiaji wapaswa kulandana.

Lakini ni ukweli usiopingika ya kwamba vyote hivi vilivyotajwa haviwezi kwenda bila nishati ya mafuta na ni ukweli uliodhahiri kwamba nishati hii ni muhimu kupatikana kwa nyakati zote. Lakini tusichokijua kama watanzania ni kwamba kwa kutokusimama kwenye misingi ya sheria, taratibu, kanuni na miongozo iliyowekwa katika matumizi ya ardhi na uendeshaji wa biashara hii ya nishati ya mafuta ijapokuwa ni muhimu katika kukuza uchumi, ndivyo hivyo hivyo itakavyo sababisha athari kwa maisha ya binadamu pamoja na mimea endapo itatumiwa vibaya.

Sheria ya Mipangomiji iko wapi katika uanzishwaji wa vituo vya mafuta katika maeneo yasiyo rasmi kama vile katikati ya makazi ya watu na pembezoni mwa barabara. Ukipita katika mitaa mbalimbali ya Mkoa wa Dar es salaam lazima ukutane na vituo vya mafuta, sasa hii maana yake ni kukua kwa uchumi wa kati wa viwanda au ndio kushamiri kwa ujasiriamali au ndio kuwekeza ili mkono uende kinywani?.

Ni lazima tutambue ya kwamba zipo athari zitokanazo na uwepo wa vituo vya mafuta katikati ya makazi ya watu kunaweza kuleta athari kubwa hata vifo. Petroli au dizeli ni mchanganyiko wa kemikali takribani 150 zilizosafishwa kutoka mafuta ghafi na huyeyuka kwa urahisi na huweza kutengeneza mchanganyiko unaolipuka hewani hali itakayoleta athari kubwa ikiwemo kuunguza nyumba za waliopo karibu na vituo hivyo vya mafuta na kusababisha vifo.

Petroli ina benzini, toluini, ethylbenzene na zilini. Petrol hutumiwa kama mafuta katika magari, boti, mashine za kukata nyasi, na injini zinginie, lakini pia hutumiwa katika ndege ndogo. Sasa kunapokuwa na kituo cha mafuta eneo la makazi ni hatari kwani nishati hii ya mafuta inayotumika husababisa uchafuzi wa mazingira kwa kuua ikolojia ya ardhi pindi inapomwagika.

Kukabiliana na mivuke ya petroli au dizeli kwa kiasi kikubwa na kwa muda mrefu na kumeza kiasi kidogo husababisha matatizo makubwa ya kiafya kwa mtu binafsi na pengine hupelekea vifo.

Mafuta ya petrol yana viambajengo kama vile vilainishi katika kuzuia kutu na kurahisisha utendaji kazi na mara nyingi etha ya methyl tetra–butyl huongezwa ili kuongeza viwango vya octane na oksijeni na kupunguza uchafuzi kwenye mazingira. Hata hivyo, kuchoma petrol pia kunachangia idadi kubwa ya kemikali kwenda kwenye hewa. Matumizi ya mafuta huchangia kwa kiasi kikubwa uchafuzi wa hali ya hewa pamoja na utoaji wa gesi chafuzi. Vichafuzi vinavyosababishwa na kuwaka kwa mafuta ni pamoja na chembechembe, oksidi za nitrojeni, misombo ya kikaboni tete, benzini, metal, na dioksaidi ya sulfur, kati ya hizi na nyingine nyingi huchangia kuunda moshi mweusi hali inayosababisha uchafuzi wa hewa katika makazi na kufanya upumuji wa wakazi wanaozunguka eneo hilo kuwa wa shida, hasa wale wenye matatizo ya pumu na magonjwa ya moyo.

Vituo vya mafuta kwenye makazi ya watu pia husababisha kelele hasa pale mabasi ya abiria yanapojaza mafuta, lakini pia magari makubwa yanapoenda kuweka mafuta kwenye vituo, hali inayofanya wananchi wa eneo hilo kusumbuliwa na wakati mwingine kupelekea watu kupata uziwi au msongo wa mawazo, lakini pia uchafuzi wa mazingira.

UWEKEZAJI WA MIRADI BILA KUZINGATIA TATHMINI YA ATHARI KWA MAZINGIRA NI HATARI

Uwekezaji ni hatua inayohusisha kutoa kitu au vitu au kuweka kitu au vitu au kutawanya vitu ulivyonavyo kwa lengo la kupata kitu kingine na mara nyingi huwa ni kwa lengo la kupata faida kwa siku za usoni. Kwa hiyo kwa tafsiri hiyo ni kwamba uwekezaji unahusisha mambo kadhaa: kutawanya au kuweka kitu au vitu mahali fulani, ili kupata faida kwa wakati ujao.

Kwa muktadha huo ni lazima kuhusisha eneo ili uweze kuendeleza chochote kile ambacho kwalo ni katika kuhakikisha unapata faida yoyote uliyokusudia.

Ili yote haya yaweze kutimia ni lazima kuzingatia ufanyaji wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira kwani hii itatoa taswira halisi ya nini cha kufanya na nini cha kuzingatia wakati wa uendelezaji au ufanyaji wa maendeleo kwa lengo la kuwekeza.

Tathmini ya Athari kwa Mazingira (TAM) ni mchakato wa hatua kwa hatua za ufuatiliaji wa kimazingira unaohusisha wataalamu katika kuhakikisha suala la usalama wa mazingira linazingatiwa katika uendelezaji wowote mkubwa au mdogo,

Tathmini ya Athari kwa Mazingira inaweza kuelezwa kama mchakato wa kuainisha na kupunguza athari za kimazingira, kijamii na athari nyingine inatoa fursa ya hatua zinazofaa za mapendekezo ya maendeleo yanayohusisha maamuzi makubwa kuchukuliwa na hutumiwa mara kwa mara kwani ina uwezekano wa kuwa na manufaa bora zaidi hasa katika masuala ya uwekezaji mkubwa na mara nyingi ripoti ni lazima iwe na njia mbadala zinazopendekezwa kwa mradi kama ilivyoainishwa.

Ufanyaji wa tathmini ya athari kwa Mazingira katika mradi wowote unahusisha ushiriki wa wadau kwa lengo la kupata maoni katika namna sahihi ya kuenenda ili kufikia lengo bila kuathiri mazingira na afya za wananchi wa eneo husika, hususani uoto wa asili wa eneo lile pamoja na ikolojia ya wanyama na viumbe hai.

Tathmini ya Athari kwa Mazingira inatoa pia muongozo wa namna sahihi ya udhibiti wa athari yeyote itakayojitokeza wakati wa utekelezaji wa shughuli husika na kuzuia uharibifu mkubwa wa uoto wa asili, afya za binadamu, ikolojia ya wanyama na mimea pamoja na uoto wa asili. Kwa namna hii inatoa muongozo sahihi katika kuhakikisha uwekezaji wa mradi unazingatia usalama wa mazingira zaidi ili faida ziweze kuwa endelevu kwa pande zote mbili na si moja.

Kukamilisha mchakato wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira kunazingatia pia wataalamu pamoja na wenye mamlaka ili waweze kujiridhisha na uendelezaji wowote kwa mujibu wa taarifa, sheria na kanuni za kimazingira na kutoa kibali halali kitakachotoa mwongozo wa namna ya kukamilisha jukumu lako. Ni muhimu kuhakikisha muwekezaji yeyote anafanya uwekezaji akiwa na kibali kutoka kwa wenye mamlaka ili kuepuka na athari zozote zinazoweza kujitokeza.

Katika kuhakikisha tathmini inazingatiwa ni muhimu kufanya ufuatiliaji wa mara kwa mara ili kuhakikisha misingi na maelekezo ya mradi kutokana na TAM yanatekelezwa kwa mustakabali mzima wa mazingira.

Uzingatiaji wa tathmini kunasaidia kupunguza ama kuondoa kabisa athari zozote za kimazingira katika kuwekeza na kufanya maendeleo, hasa kwa wale wawekezaji wakubwa katika Nchi yetu ya Tanzania.

NEMC INAVYOHUSIKA KATIKA USIMAMIZI WA TAKA HATARISHI

Baadhi ya taka hatarishi jamii ya vyuma chakavu katika picha.

Taka hatarishi ni taka zozote ambazo ni ngumu au zipo katika mfumo wa kimiminika, gesi na tope (sludge) ambazo kwasababu ya athari zake kikemikali, kimazingira na katika ustawi wa viumbe hai zinadhuru afya ya binadamu, maisha na mazingira. Taka hatarishi ni taka zenye tabia zifuatazo: kulipuka, kuwaka moto, ni sumu, zina uwezo wa kusababisha maambukizi na uwezo wa kubabua n.k.

Taka hatarishi zipo za aina nyingi zikiwemo madawa ya kilimo, hospitali, mifugo, na viwanda yaliyoisha muda wake, taka za kemikali za majumbani na viwandani, vifaa vilivyochakaa migodini, betri chakavu, mafuta machafu, taka za kielekitroniki, taka za mionzi, taka za chuma, matairi chakavu pamoja na taka zote kama zilizoainishwa katika Kanuni ya 12 ya Kanuni za Usimamizi wa Mazingira za Udhibiti na Usimamizi wa Taka Hatarishi, 2021 na Kanuni ya 13 ya Kanuni za Udhibiti na Usimamizi wa Taka za Kielekitroniki za mwaka 2021.

Aidha taka hatarishi zina fursa ya kiuchumi kwa ndani na nje ya nchi kutokana na uwezo wake wa kurejelezwa hivyo kusaidia kupunguza athari ya taka hizi katika Mazingira, afya na maisha. Pia kusaidia wananchi kupata kipato kupitia kukusanya, kusafirisha na kuuza taka hizi ndani na nje ya nchi.

Mojawapo ya taka hatarishi ni vyuma chakavu, viko katika makundi mengi kama ilivyoainishwa katika Kanuni za Usimamizi wa Mazingira za Udhibiti na Usimamizi wa Taka Hatarishi, 2021, Third Schedual. Uingizaji wa chuma chakavu unasimamiwa na mkataba wa Bamako kuhusu Uzuiaji wa Uingizaji wa taka hatarishi Barani Afrika wa mwaka 1991 ambao Tanzania ni mwanachama. Mkataba huo umedhibiti uingizaji wa taka hatarishi barani Afrika kutoka nchi ambazo sio mwanachama wa mkataba huu. Waziri anayehusika na Mazingira baada ya kufanya mashauriano na wizara zingine zinazohusika na kwa masilahi ya umma wa Tanzania anaweza kuruhusu kuingiza taka hizo ndani ya nchi ya Tanzania. Kwa muktadha huo vyuma chakavu vinavyoruhusiwa nchini ni vile vinavyotokea ndani ya bara la Afrika na ni nchi mwanachama wa mkataba wa Bamako (1991).

Aidha, kwa Tanzania Bara, taka hatarishi zinasimamiwa na kudhibitiwa na Kifungu cha **133 - 139** cha Sheria ya Usimamizi wa Mazingira ya mwaka 2004 kama ilivyofanyiwa marejeo na (Sheria Na. 3 ya mwaka 2016) ikisomwa pamoja na Kanuni za Usimamizi wa Mazingira za Udhibiti na Usimamizi wa Taka Hatarishi za mwaka 2021 na Kanuni za Usimamizi wa Mazingira za udhibiti ya usimamizi wa taka za kielekitroniki za mwaka 2021. Kwa mujibu wa Sheria Waziri mwenye dhamana ya Mazingira ndiye mwenye mamlaka ya kutoa vibali vya kufanya shughuli za kukusanya, kusafirisha, kuhifadhi, na kumiliki au kuendesha kituo au eneo la kurejeleza, kutibu au kutupa taka hatarishi. Kwa muktadha huo NEMC inahusika katika:

a) Kupokea na kuchakata maombi ya vibali vyote vya kuingiza nchini au kusafirisha nje ya nchi taka hatarishi kwa mujibu wa sheria za nchi na mikataba ya kimataifa;

b) Kufanya kaguzi na upelembaji kwa wenye vibali, shehena au sehemu ambazo shughuli za usimamizi wa Taka Hatarishi zinafanyika;

c) Kumshauri waziri kuhusu utoaji wa vibali vya taka hatarishi na taka za kielekitroniki;

d) Kuwasilisha kwa Mkurugenzi wa Mazingira fomu za ufuatiliaji (tracking forms); na

e) Kuanzisha na kudumisha rejista ya taarifa kuhusiana na udhibiti na Usimamizi wa taka hatarishi

NEMC pia inahusika katika kuratibu na kuhakikisha Sheria ya Mazingira na Kanuni za taka hatarishi na taka za kielekitroniki zinafuatwa. Hata hivyo, mchakato wa maombi ya vibali umetofautisha kutokana na shughuli za taka hatarishi ndani ya nchi na shughuli zinazohusisha kuingiza, kupitisha au kusafirisha taka hatarishi kutoka/ kwenda nje ya nchi. Kwa shughuli za taka hatarishi ndani ya nchi, mchakato umegawanyika katika makundi makubwa mawili. Kundi la kwanza ni mchakato wa maombi ya vibali kwa wafanyabiashara wadogo wanaotumia vibanda kama sehemu ya kuhifadhia kwa muda na kuajiri watu wanaopita mitaani na matoroli wakikusanya taka hadi tani 5 au lita 1000 na watu wanaokusanya taka za kielekitroniki kutoka kwenye makazi, maofisini na viwandani chini ya tani 1. Kundi la pili ni wafanyabiashara wakubwa wanaokusanya taka hatarishi zaidi ya tani 5 kwa lengo la kutumika katika viwanda vya kurejeleza, kusafirisha kwenda nje ya nchi na wanaokusanya kwa ajili ya kuteketeza (incineration).

Kundi la kwanza; mwombaji wa mara ya kwanza anatakiwa ajaze fomu ya maombi Na. 1, awe na leseni ya biashara, cheti cha TIN, Barua ya utambulisho kutoka kwa Afisa mtendaji Kata au Mtaa anapofanyia biashara, taarifa ya ukaguzi kutoka kwa afisa Mazingira, wasifu wa kampuni au biashara na alipe ada ya maombi ya Tshs. 50,000/=. Mwombaji anayehuisha anatakiwa kuwasilisha fomu za ufuatiliaji na taarifa ya kitabibu ya wafanyakazi wanaojihusisha na shughuli za kukusanya na kusafirisha taka hatarishi.

Inaendelea Uk. 21

MAZINGIRA HATARISHI NA ATHARI ZA KIAFYA KWA WAOKOTA TAKA

Taka ngumu ambazo hazijatengwa pamoja na waokotaji

Kumekuwa na wimbi kubwa la wananchi wanao jishughulisha na uokotaji wa taka ghafi kwa lengo la kuziuza na kujipatia kipato au kutengeza vitu mbadala kwa matumizi mengine mbalimbali. Watu hawa pamoja na kujipatia kipato, wamekuwa na mchango mkubwa sana katika suala zima la kudhibitti uzagaaji wa taka ngumu katika mazingira yetu. Hata hivyo, changamoto kubwa kwao ni kwamba wamekuwa wakifanya kazi katika mazingira magumu na hatarishi. Hii ni kutokana na asili ya maeneo wanayofanyia kazi. Mara nyingi wamekuwa wakifanya kazi sehemu taka zinapozalishwa au sehemu taka zinapotupwa (dampo), ambapo huchambua taka zinazo rejerezeka au kutumika mbadala na kuziuza ili wapate fedha kwa ajili ya kukidhi mahitaji ya familia zao.

Katika baadhi ya nchi zinazoendelea waokota taka wengi wamebainika kuwa ni wanawake, ambapo wengi wao wamelazimika kuingia kwenye shughuli hiyo kufuatia hali duni ya maisha ambayo inasababishwa na mambo mbalimbali ikiwemo ukatili wa kijinsia, maradhi, umasikini, kufiwa au kuachwa mume.

Nchini Tanzania, waokota takataka hasa wanawake mara nyingi hufanya kazi ya kuokota taka katika maeneo ya madampo, kama ilivyo kwa wengine duniani kote huokota takataka hizo ambazo baadhi ni hatarishi na kuzitenga na baadae kuziuza.

Pamoja na umuhimu wao, watu hawa wamekuwa wakifanya kazi hiyoo katika mazingira magumu na hatarishi ya kupata ajali na magonjwa mbalimbali kama homa ya ini, magonjwa ya ngozi, magonjwa ya kuhara, changamoto ya upumuaji, homa ya manjano, kung'atwa na wanyama kama mbwa na panya, kukatwa na vitu vyenye incha kali kama viwembe, chupa na chuma. Changamoto hii hutokea hususani kwa wale wanaofanya kazi kwenye madampo. Hii ni kutokana na kukosa vifaa kinga na elimu juu ya taratibu za kujikinga wasipate maradhi na madhara wakiwa katika utendaji wa shughuli zao.

Sababu nyingine ni pamoja na uwekezaji duni wa Manispaa husika katika usimamizi wa taka ngumu ambapo jamii haipatiwi elimu ya kutenganisha taka na vifaa vya kuhifadhia kwenye vyanzo vyao ili kurahisisha waokotaji kuokota takataka zenye thamani tu kwa ajili ya kuuza kwa warejerezaji.

NEMC walitembelea kwenye maeneo mbalimbali ya madampo na kujionea hali halisi ya wananchi wanaojishuhulisha na uokotaji wa takataka. Moja ya maeneo hayo ni dampo la Nsalaga lililopo Jijini Mbeya. Walifanikiwa kukutana na wananchi arobaini na mbili wanojishughulisha na uokotaji takataka katika dampo la Nsagala. Waokota taka katika dampo hilo wako tofauti kidogo na wamaeneo mengine, kwanza wameunda vikundi, na vikundi hivyo vimesajiliwa na Jiji la Mbeya pia wanatumia vifaa kinga wanapochambua na kutenganisha takataka na wanapozipeleka kuziuza.

Kwenye dampo la Nsalaga takribani zaidi ya tani 20 kati ya tani 254 za taka ngumu zinazo tupwa kwenye dampo hilo zimekua zikiokotwa kwa siku, kupitia vikundi vya wanawake hao. Takataka ni mchanganyiko wa taka za aina mbalimbali kama vile chuma chakavu, taka plastiki, chupa za kioo na hata taka zinazooza kwa ajili ya kurejelezwa. Taka za chuma hununuliwa na wamiliki wa viwanda kwa ajili ya kutengenezea bidhaa za aina mbalimbali kama vile nondo za chuma na bidhaa nyingine zinazofanana na hizo. Chupa za plastiki hutumika katika matumizi mbadala na nyingine hurejerezwa na kutengenezea bidhaa nyingine kama viti, meza, vikombe, mikeka na mapambo.

Uwepo wa wamiliki wa viwanda wanonunua takataka huwapa waokotaji taka kuwa na uhakika wa soko la bidhaa zao lakini pia uhakika

Inaendelea Uk. 21

Waokota taka kwenye eneo la dampo la Nsalaga na wadau wengine kwenye majadiliano

Inatoka Uk.19

NEMC INAVYOHUSIKA KATIKA ...

Kundi la pili; mwombaji wa mara ya kwanza wa kibali cha kukusanya, kusafirisha au kuhifadhi taka hatarishi anatakiwa ajaze fomu ya maombi Na. 1 na awe na leseni ya biashara, cheti cha *Incooperation* na *Memorandum and Article of Association* kama ni kampuni, cheti cha TIN, wasifu wa biashara au kampuni na alipe ada ya maombi ya Tshs. 50,000/= kwa kila kibali anachoomba. Mwombaji anayehuisha anatakiwa kuwasilisha fomu za ufuatiliaji (tracking form) na taarifa ya kitabibu ya wafanyakazi wanaojihusisha na shughuli za kukusanya na kusafirisha taka hatarishi.

- Iwapo mwombaji anaomba kibali cha kusafirisha taka hatarishi nyaraka zinazoongezeka ni maelezo ya mfumo wa usafirishaji utakao tumika kusafirisha taka hatarishi.
- Iwapo mwombaji anaomba kibali cha kuhifadhi taka hatarishi nyaraka zinazoongezeka ni cheti cha Tathmini ya athari ya Mazingira (TAM) au cheti cha ukaguzi wa Mazingira, na mpango wa dharura wa eneo la kuhifadhi.
- Iwapo mwombaji anaomba kibali cha kumiliki au kuendesha mtambo au eneo la kurejeleza, kutibu au kutupa taka hatarishi nyaraka zinazoongezeka ni cheti cha Tathmini ya Athari ya Mazingira (TAM) au cheti cha ukaguzi wa Mazingira, nyaraka za umiliki wa ardhi au kithibitisho cha kupanga eneo pamoja na mpango wa matumizi ya ardhi, mpango wa nishati (energy plan) wa eneo la kutibu au kutupa taka hatarishi, maelezo ya mtambo wa kutibu au eneo la kutupa taka hatarishi, mpango wa dharura, na vibali husika kutoka mamlaka zingine.

Kwa shughuli za taka hatarishi zinazohusisha kuingiza, kupitisha au kusafirisha taka hatarishi kutoka/kwenda nje ya nchi maombi yanahusisha kupata ridhaa kutoka nchi taka hatarishi zinakopelekwa au zinakotokea.

Kibali kinapotolewa na Mh. Waziri mwenye dhamana ya Mazingira huja na masharti ya jumla. Masharti haya yanatoa mwongozo wa kufanya biashara hii bila kuathiri mazingira, afya ya binadamu, pamoja na jamii kwa ujumla. Pia adhabu hutolewa kwa wanaoikiuka sheria katika biashara hii na adhabu hizo ni pamoja na kutozwa faini isiyopungua kiasi cha shilingi milioni tano au isiyozidi shilingi billion kumi au kifungo kisichozidi miaka kumi na miwili au vyote.

Zipo changamoto ambazo NEMC hukutana nazo katika usimamizi wa taka hatarishi hususani vyuma chakavu ikiwa ni pamoja na wizi na uharibifu wa miundombinu unaosababisha athari za kiuchumi, kijamii na kimazingira. Pia wizi wa vifaa vya nyumbani na magari ambayo huweza kuuzwa kama vyuma chakavu, elimu na uelewa mdogo wa wadau kuhusu udhibiti na Usimamizi wa taka hatarishi, matumizi ya lugha ya kiingereza imekuwa changamoto kwa wadau kuelewa matakwa ya kisheria, kikanuni na kufwata masharti ya vibali pamoja na wafanyabiashara kutokumalizia au kutofanya mchakato wa Tathmini ya Athari kwa Mazingira au Ukaguzi wa Mazingira katika maeneo yao.

Inatoka Uk. 20

WAOKOTA TAKA MAZINGIRA ...

wamiliki wa viwanda kupata malighafi kwa ajili uzalishaji kwenye viwanda vyao.

Ingawa waokota taka hawa wamekuwa wakifanya vyema kazi yao na kuleta mchango mkubwa katika usafi wa Jiji, lakini hawana msaada wowote ili kuongeza thamani kwenye taka wanazookota ili kuweza kuziuza sokoni kwa bei nzuri. Pia hawana bima ya afya pamoja na kwamba wanafanya kazi kwenye mazingira hatarishi, kwa hiyo wapo kwenye hatari ya kuumia na kupata maradhi. Hata wakiumwa hawawezi pata matibabu ili wapone kwa haraka na kurejea kwenye shughuli zao.

Kiwango cha taka kinachorejelezwa kingeweza kuongezeka endapo kama kungekuwa na miradi mikubwa zaidi ya kimazingira na yenye lengo la kupunguza umasikini. Miradi hiyo yenye mlengo wa kuongeza viwanda vidogo na kuongeza ajira na hata pia kupunguza umasikini. Pia, miradi ingepunguza kwa kiwango kikubwa gharama za uendeshaji zinazohusiana na taka ngumu hasa kwa vile kwa sasa gharama ya usafirishaji wa taka ngumu ni Sh. 80,000/= kwa tani moja.

Kwa kuzingatia hayo hapo juu, na changamoto zinawakabili waokota taka kuna uhitaji wa kuweka mbinu za kimkakati na kuwasaidia waokota taka kiufundi na hata kuwapa msaada wa kifedha. Pia wanatakiwa wasajiliwe na kutambuliwa na majiji, miji na hata manispaa. Na Zaidi kuleta namna bora ya kuwajengea uwezo kiutendaji ili kudumisha usafi wa maeneo yetu.

Fedha muhimu sana kwa ajili ya kuwekeza kuhusu bima ya afya, na hili linatawafanya waokota taka kuwa na moyo na kuongeza ufanisi kiutendaji na kuweza hata siku moja kufikia ndoto yetu ya kutopeleka taka kwenye maeneo ya dampo.

Mjadala na wanawake waokota taka ngumu, jijini Mbeya.

Kauli ya Mazingira Yetu

KATUNI

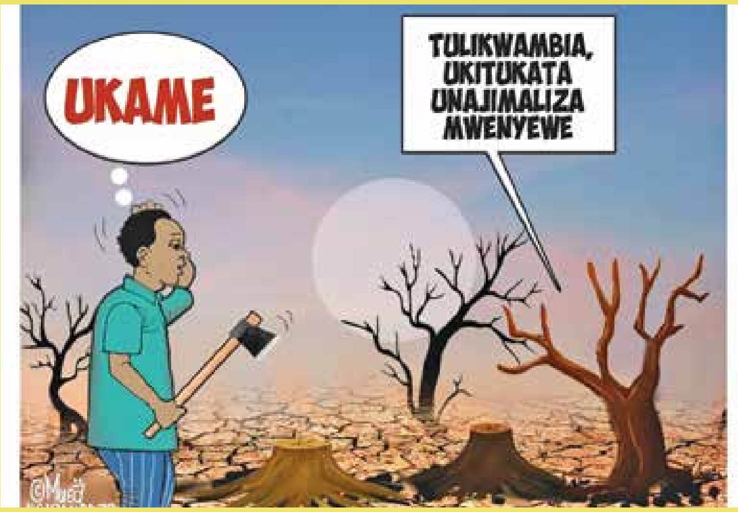
UKAME
TULIKWAMBIA, UKITUKATA UNAJIMALIZA MWENYEWE

ATHARI ZA MABADILIKO YA TABIANCHI

BALAA, MVUA KIDOGO TAYARI MAFURIKO
NI MABADILIKO YA TABIANCHI, TUACHE KUHARIBU MAZINGIRA
©Musa NGARANGO JR

TUKIACHA KUHARIBU MAZINGIRA TUTAEPUKANA NA MAJANGA KAMA HAYA
©Musa NGARANGO JR

©Musa NGARANGO JR

©Musa NGARANGO JR

USINI-KATE, MIMI NI CHANZO CHA HEWA UNA-YOVUTA

JUA LIMEZIDI KUWA KALI NA MAZAO SHAMBANI YAMENYAUKA
TUNA-POAMBIWA TUSIHARIBU MAZINGIRA MAANA YAKE NDIO HII

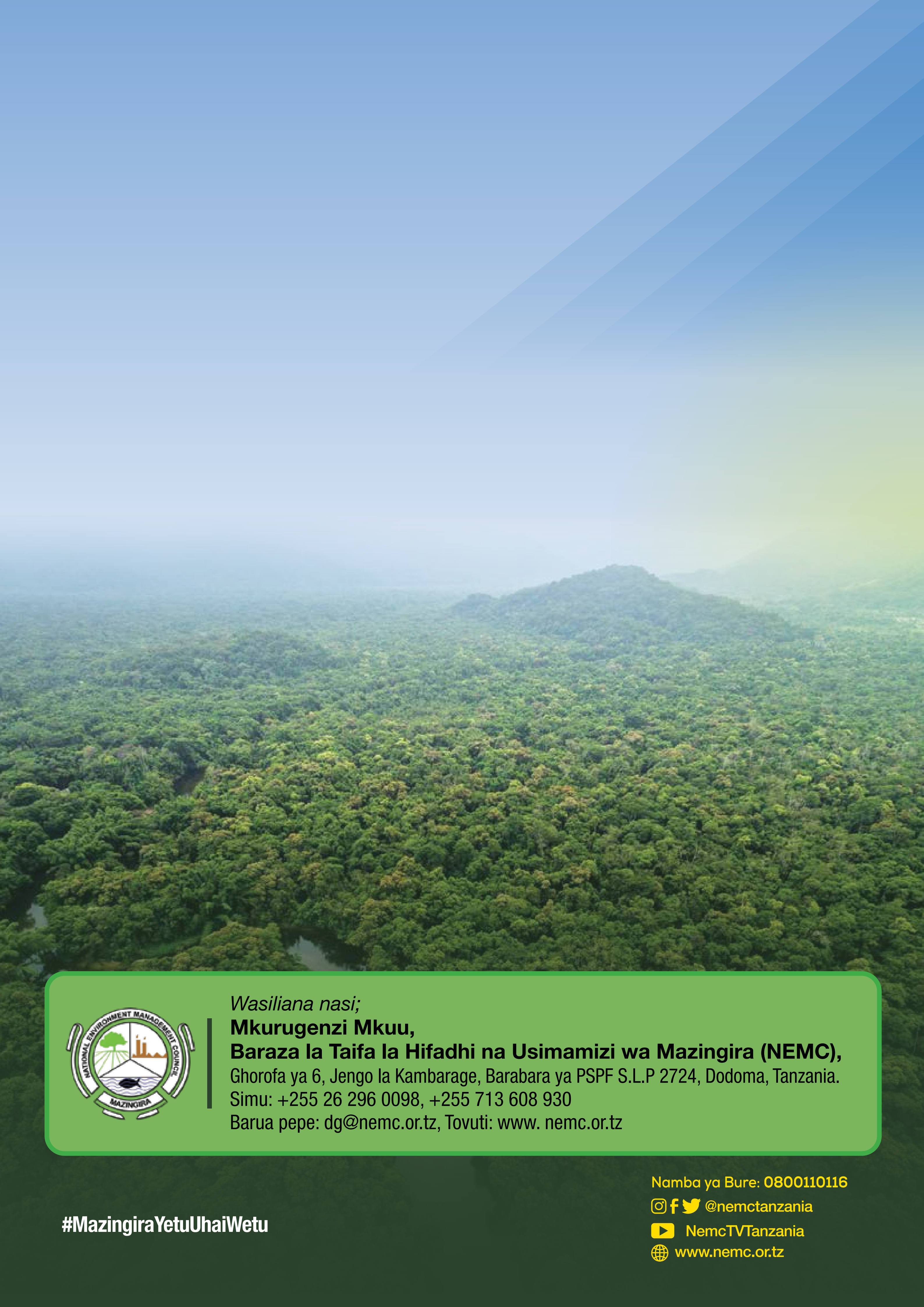

Wasiliana nasi;

Mkurugenzi Mkuu,

Baraza la Taifa la Hifadhi na Usimamizi wa Mazingira (NEMC),

Ghorofa ya 6, Jengo la Kambarage, Barabara ya PSPF S.L.P 2724, Dodoma, Tanzania.

Simu: +255 26 296 0098, +255 713 608 930

Barua pepe: dg@nemc.or.tz, Tovuti: www. nemc.or.tz

#MazingiraYetuUhaiWetu

Namba ya Bure: **0800110116**

@nemctanzania

NemcTVTanzania

www.nemc.or.tz